

## ACMHAINNÍ NÁDÚRTHA

## Gníomhaíocht AN04

**Téama**

Gníomhaíocht ranga (GR). Déantar imscrúdú ar cá as a dtagann bia, cé chomh fada agus a théann sé, an smaoineamh maidir le 'mílte bia' agus an éifeacht a d'fhéadfadh a bheith aige sin ar an imshaol.

**Cuspóirí**

Daltaí a spreagadh le smaoineamh ar cá as a dtagann bia, na hacmhainní a theastaíonn le bia a phróiseáil agus a iompar, an t-achar a bhíonn le taisteal aige sula n-ithimid é agus na héifeachtaí a bhíonn

aige sin ar ár n-imshaol.

**Snáitheanna Curaclaim**

OSIE, Tíreolaíocht - Imshaoil nádúrtha ; Saincheisteanna trádála agus forbartha; Daoine ag obair

OSIE, Tíreolaíocht - Dúile beo; Saol daonna

OSIE, Eolaíocht agus Tíreolaíocht - Feasacht agus cúram imshaoil

OSPS - Mé féin; Ag tabhairt aire do mo cholainn; Bia agus cothú

**Scileanna**

Ag ceistiú, ag anailísiú, ag meas agus ag tomhas, tuiscint ar áit agus ar spás

**Am**

20 nóiméad réamhoibre; 30-40 nóiméad ag líonadh isteach an cheistiúcháin agus ag plé na dtorthaí (d'fhéadfaí é sin a roinnt thar dhá lá)

**Nascadh le Scoileanna Glasa**

Fuinneamh agus iompar

# Na mílte bia

## → AR THÁINIG AN BIA I BHFAD Ó BHAILE?

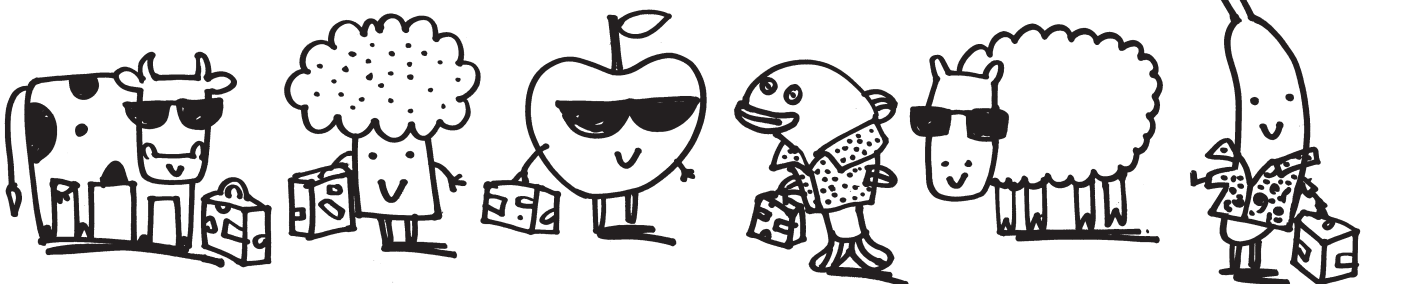
**CAD A THEASTÓIDH UAIT**

→ Baileoidh na múinteoirí rogha bia agus pacáil bia, samplaí de tháirgí úra áitiúla, bia próiseáilte, bia a dteastaíonn é a reo, bia atá curtha go háitiúil agus bia atá tagtha achar fada ó bhaile. Nó féadfaidh an múinteoir cuntas a thabhairt ar an gcleachtadh agus a iarraidh ar na daltaí na hábhair a thabhairt isteach.

Pioc samplaí a mbeidh eolas ag na daltaí ar a gcuid príomh-chomhábhar. Cuir isteach roinnt bianna a bhfuil eolas ar an bpacáiste faoi cá as a dtagann an bia agus an áit ar próiseáil agus a pacáil é.

Samplaí: mála prátaí as Éirinn, trátaí allmhairithe, trátaí as Éirinn, canna/stáin oráistí mandairíní, arán, cartán sú úll, rísíní triomtha. Más féidir cuir isteach táirge úr ó do chontae féin agus sampla den bhia céanna atá allmhairithe ó thír éigin eile.

- An phacáil ó mhéara éisc reoite, piseanna reoite, burgair reoite nó táirge feola eile atá próiseáilte.
- Cóip den cheistiúchán do gach dalta nó grúpa. Féadfaidh an múinteoir a dhéanamh amach an bhfreagróidh na daltaí na ceisteanna go haonair nó mar ghrúpa.



## ACMHAINNÍ NÁDÚRTHA

## Gníomhaíocht AN04

ar leanúint →

### CAD A DHÉANFAIDH TÚ

- 1 Pléigh an chúis a dteastaíonn bia uainn. Tugann bia fuinneamh dúinn. Teastaíonn aiste chothrom bia uainn le bheith sláintiúil agus le haghaidh fáis. Mínigh gur acmhainn é bia a fhaighimid ón nádúr. Déan liosta ar an gclár dubh de chuid de na mbianna a ithimid agus mínigh go dtagann gach bia ó phlandaí: itheann ainmhithe plandaí nó itheann siad ainmhithe a itheann plandaí, agus itheann daoine bia ó fhoinsí plandaí agus ainmhithe.
- 2 Tabhair an liosta ceisteanna atá faoi iamh do gach grúpa dalta agus ceann de na bianna nó pacáistí. Léigh trí na gceisteanna má cheapann tú go bhfuil sé sin riachtanach.
- 3 Mínigh go bhféadfadh eolas a bheith ar an bpacáil faoi bhunús an bhia nó cá háit ar pacáladh é. Mínigh go n-iompraítear an bia uaireanta lena phróiseáil nó lena phacáil i monarcha. Iarr samplaí bia atá úr nó próiseáilte, a chaithfear a ithe faoi dháta éigin atá tugtha, a chaithfear a stóráil ag teocht íseal nó sampla de bhia a dteastaíonn pacáil speisialta uaidh le fanacht úr.
- 4 Iarr ar dhaltaí an méid céimeanna a ghlac an bia ón áit ar fhás sé go dtí gur ith siad é a chomhaireamh.

### Ceisteanna

- 1 An mbeadh tú in ann an bia seo a fhás tú féin? An mbeadh tú in ann an bia céanna a fháil níos gaire don áit a bhfuil cónaí ort? Dá mbeadh pléigh na bun-táistí a bhaineann le bia níos úire, bia nach gcaitear a iompar chomh fada ná a phacáil ná a phróiseáil le go mairfidh sé níos faide. Cé acu is sláintiúla, bia úr nó bia próiseáilte?
- 2 Ar úsáideadh fuinneamh leis an mbia a fhás i dteach gloine nó leis an mbia a iompar? Ar úsáideadh fuinneamh le do bhia a phróiseáil nó a reo? Má úsáideadh, is breosla agus leictreachas ó bhreoslaí iontaise a úsáideadh. Cuireann sé sin le truailliú aeir agus le hathrú aeráide.

### Ar aghaidh leat

#### Imscrúdú ar an mbanana a bhí ag taisteal

##### Cad a theastóidh uait

Dhá bhanana neamhaibí nó ghlasa, banana amháin aibí, dhá mhála phlaisteacha ghlasa a bheifear in ann a cheangal.

##### Cad a dhéanfaidh tú

- 1 Cuir ceann de na bananaí glasa i mála leis an mbanana aibí.
- 2 Cuir an banana glas eile i mála leis féin. Dún an mála agus fág in áit gheal the é ar feadh cúpla lá.
- 3 Tabharfaidh tú faoi deara go n-aibeoidh an banana a bheidh leis féin sa mhála níos moille ná an ceann a bheidh sa mhála leis an mbanana aibí. Nuair a bheidh toradh ag aibiú scaoileann sé gás uaidh ar a dtugtar eitiléin, a chuireann tús leis an aibíocht.

Pioctar bananaí glasa uaireanta agus fuaraítear iad. Nuair a bhíonn sé in am iad a onnmhairiú aibítear iad i dtrádstórais trí thuilleadh gás eitiléin a chur leo. Is sampla é sin den bhealach a ndéantar cóireáil ar bhia má theastaíonn é a thabhairt i bhfad ó bhaile.

# ACMHAINNÍ NÁDÚRTHA

## Gníomhaíocht AN04

### BILEOG SUIRBHÉ MÍLTE BIA

Cad é an bia atá agat? \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Cad é an príomhchomhábhar sa bhia? \_\_\_\_\_

Cad é an grúpa as a dtagann an príomhchomhábhar?

- \_\_\_\_\_ Grán (cruithneacht, rís, arbhar, coirce)
- \_\_\_\_\_ Toradh nó glasra
- \_\_\_\_\_ Éanlaith (sicín, turcaí, laca, gé)
- \_\_\_\_\_ Iasc
- \_\_\_\_\_ Beostoc (bó, muc, caora)
- \_\_\_\_\_ Déiríocht (uibheacha, bainne, cáis)

An n-úsáidtear pacáistiú le go mairfidh an bia níos faide? An bhfuil sé i gcanna, i mbuidéal, tirim, séalaithe i mbosca nó i bplaisteach?

\_\_\_\_\_

Cá háit ar cuireadh an bia? \_\_\_\_\_

An bhfásann an bia seo in Éirinn? An bhfásann an bia in Éirinn sa séasúr seo? \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

An cuireadh an bia chuig monarcha lena phróiseáil? Mar shampla an bhfuil aon rud curtha leis, an ndearnadh cócaireacht air, an bhfuil sé reoite, gearrtha suas nó cruth áirithe air?

\_\_\_\_\_

Cá háit ar pacáladh an bia? \_\_\_\_\_

Conas a cheapann tú ar tháinig an bia chuig an siopa? (féadfaidh tú níos mó ná freagra amháin a mharcáil)

- \_\_\_\_\_ Aer
- \_\_\_\_\_ Farraige
- \_\_\_\_\_ Iarnród
- \_\_\_\_\_ Bóthar

Ar caitheadh an bia a reo le linn taistil \_\_\_\_\_

Cá mhéad de na céimeanna seo a ghlac an bia ar a bhealach chugatsa?

- \_\_\_\_\_ tháinig sé ó taobh amuigh den Eoraip
- \_\_\_\_\_ tháinig sé ón Eoraip ach ní as Éirinn
- \_\_\_\_\_ tháinig sé as Éirinn ach taobh amuigh de do chontae
- \_\_\_\_\_ tháinig sé ó do chontae
- \_\_\_\_\_ chuaigh sé chuig monarcha lena phróiseáil
- \_\_\_\_\_ chuaigh sé chuig monarcha lena phacáil
- \_\_\_\_\_ chuaigh sé chuig monarcha lena reo
- \_\_\_\_\_ chuaigh sé chuig ollmhargadh nó siopa